

Саўко У. П. (Мінск, Беларусь)

КАЛЯНДАРНА-ТЭМАТЫЧНЫ ПЛАН: СУТНАСЦЬ, МЕТОДЫКА САСТАЎЛЕННЯ ВА ЎСТАНОВАХ АГУЛЬнай СЯРЭДняй АДУКАЦЫі

Вучэбны працэс у сучаснай школе рэгулюецца спецыяльнымі дзяржаўнымі дакументамі (адукацыйным стандартам, вучэбнай праграмай і інш.) і абавязкова плануецца.

Існуюць розныя віды вучэбных планаў: каляндарна-тэматычны, тэматычны, паўрочны (план-канспект урока) і інш. Ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі настаўнікі найчасцей складаюць паўрочныя планы (канспекты ўрокаў). У пачатку навучальнага года ім неабходна мець каляндарна-тэматычны план.

Перад пачаткам кожнага навучальнага года Нацыянальным інстытутам адукацыі РБ распрацоўваецца ў дапамогу настаўнікам каляндарна-тэматычнае планаванне па вучэбным прадмеце “Беларуская мова”, у якім прапануецца размеркаванне вучэбных гадзін па тэмах, вызначаных праграмай. Але гэтае планаванне з’яўляецца не каляндарна-тэматычным, а тэматычным, паколькі ў ім адсутнічае ўказанне на каляндарны час вывучэння праграмных тэм у канкрэтным класе. Таксама, як зазначаюць аўтары планавання, яно з’яўляецца прыкладным, і настаўніку дастаткова часта прыходзіцца яго дапрацоўваць, уносячы змены з улікам асаблівасцей канкрэтнага класа ці ўстанова адукацыі (гімназія, ліцэй і інш.).

Каляндарна-тэматычны план – адзін з відаў вучэбных планаў, якім павінен кіравацца настаўнік пры арганізацыі навучальнага працэсу па беларускай мове ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі. Такі план дапамагае арганізаваць раўнамернае вывучэнне праграмнага матэрыялу, бачыць перспектыву ў вывучэнні прадмета і пры неабходнасці своечасова карэктаваць вучэбны працэс.

Сутнасць каляндарна-тэматычнага плана яскрава відаць з яго назвы – гэта каляндар вывучэння пэўных тэм на канкрэтны навучальны год. Каляндарна-тэматычны план уяўляе сабой пералік праграмных раздзелаў і тэм з указаннем колькасці гадзін на іх вывучэнне, часу вывучэння і даты правядзення ўрокаў па вызначаных тэмах. Каб дакладна скласці гэты план, настаўнік павінен ведаць і ўлічыць наступнае: колькасць вучэбных гадзін (урокаў) на год і на тыдзень у дадзеным класе, аб’ём вучэбнага часу, адведзенага праграмай на вывучэнне кожнага раздзела, колькасць гадзін на пісьмовыя работы, а таксама дні тыдня, у якія праводзяцца ўрокі, працягласць кожнай чвэрці (тэрмістра) і канікул, асаблівасці каляндара вучэбнага года (колькасць вучэбных дзён можа быць рознай нават у паралельных класах у сувязі з супадзеннем ці несупадзеннем святочных дзён з выхаднымі днямі).

Рубрыкі каляндарна-тэматычнага плана, як правіла, наступныя:

№	Праграмныя тэмы	Колькасць гадзін	Час вывучэння

У каляндарна-тэматычным планаванні, якое распрацоўваецца НІА РБ, ёсць і іншыя рубрыкі: мэты вывучэння тэмы, матэрыял вучэбнага дапаможніка (даецца ўказанне нумароў практыкаванняў, якія неабходна выканаць пры вывучэнні тэмы), дамашняе заданне. Па нашым меркаванні, наяўнасць названых рубрык у гадавым плане не можа быць апраўданай, таму што, напрыклад, наўрад ці можна дакладна прадугледзець перад пачаткам навучальнага года, якое дамашняе заданне прапанаваць вучням па пэўнай тэме ў снежні ці красавіку. Немагчыма запланаваць адразу для ўсёй рэспублікі і тое, якія практыкаванні павінны выканаць вучні, таму што, як вядома, настаўнік павінен падбіраць заданні з улікам узроўню інтэлектуальнага развіцця вучняў канкрэтнага класа. Што датычыцца мэтай урока, то гэта, як вядома, абавязковы кампанент наўчальнага плана.

Разгледзім методыку складавання каляндарна-тэматычнага плана на прыкладзе адной чвэрці.

Складаванне каляндарна-тэматычнага плана пачынаецца з вызначэння колькасці вучэбных гадзін па прадмеце ў першай чвэрці (трыместры). Каб гэта зрабіць дакладна, неабходна ведаць працягласць чвэрці, колькасць гадзін на тыдзень, дні тыдня, у якія будуць праводзіцца ўрокі, а таксама памятаць, што ў рабочым тыдні могуць быць і святочныя дні. Падлічыўшы колькасць урокаў у першай чвэрці, настаўнік у адпаведнай графе плана пазначае, у які прамежак часу іх неабходна будзе правесці, напрыклад: 02.09 – 25.10 (02.09 – дата правядзення першага ўрока ў чвэрці, 25.10 – апошняга).

Пасля гэтага ў адпаведных графах плана спачатку запісваецца назва раздзела, указваецца агульная колькасць гадзін, адведзеных праграмай на яго вывучэнне (у тым ліку і колькасць гадзін на пісьмовыя работы), і пазначаецца каляндарны час вывучэння. Затым указваюцца назвы тэм, што разглядаюцца ў гэтым раздзеле, гадзіны на кожную тэму і канкрэтныя даты правядзення адпаведных урокаў. Напрыклад:

Каляндарна-тэматычны план вывучэння беларускай мовы ў 5 класе на 2013/2014 навучальны год

№	Праграмныя тэмы	Колькасць гадзін	Час вывучэння
	І чвэрць	24	02.09 – 25.10
I	Мова – найважнейшы сродак зносін	2	02.09 – 03.10
1	Чалавек і мова. Адрасат	1	02.09
2	Вусная і пісьмовыя формы маўлення. Віды маўленчай дзейнасці. Умовы, неабходныя	1	03.09

	для ўспрымання і стварэння выказвання		
II	Паўтарэнне вывучанага ў I–IV класах	10+2	06.09 – 01.10
3	Тэкст, яго будова. Тэма і асноўная думка тэксту	1	06.09
4	Сувязь сказаў у тэксце. Загалолак	1	09.09
5	Назоўнік. Род, лік, склон назоўнікаў	1	10.09
6	Змяненне назоўнікаў у адзіночным і множным ліку	1	13.09
7	Прыметнік. Сувязь прыметніка з назоўнікам	1	16.09
8	Асаблівасці змянення прыметніка па родах, ліках і склонах	1	17.09
9	Займеннік. Асабовыя займеннікі, іх змяненне	1	20.09
10	Дзеяслоў. Неазначальная форма дзеяслова. Часы дзеяслова	1	23.09
11	Змяненне дзеяслова па асобах і ліках у цяперашнім часе, правапіс канчаткаў	1	24.09
12	Змяненне дзеясловаў прошлага часу па родах, правапіс канчаткаў. Правапіс <i>НЕ</i> з дзеясловамі	1	27.09
13	<i>План тэксту. Вусны і пісьмовы падрабязны пераказ тэксту па плане</i>	2	30.09, 01.10
III	Сінтаксіс і пунктуацыя	20+3	04.10 – 02.12
14	Аналіз творчай працы, работа над памылкамі. Словазлучэнне	1	04.10
15	Галоўнае і залежнае слова ў словазлучэнні	1	07.10
16	Знаёмства са стылямі маўлення (мэта і сфера выкарыстання, жанры)	2	08.10, 11.10
17	Сказ як адзінка маўлення. Аповядальныя, пыталыныя і пабуджальныя сказы	1	14.10
18	Клічныя і няклічныя сказы. Знакі прыпынку ў канцы сказа (паўтарэнне)	1	15.10
19	Будова сказа. Галоўныя члены сказа: дзейнік і выказнік (паўтарэнне). Неразвітыя сказы	1	18.10
20	Даданыя члены сказы. Развітыя сказы	1	21.10
21	Кантрольны дыктант	1	22.10
22	Аналіз кантрольнага дыктанта. Работа над памылкамі	1	25.10

Такім жа чынам складаецца каляндарна-тэматычны план і на наступныя чвэрці.

Вызначаючы месца пісьмовых работ у агульнай сістэме ўрокаў, неабходна памятаць, што кантрольныя дыктанты рэкамендуецца праводзіць пасля вывучэння найбольш важных і складаных тэм, у канцы чвэрці і навучальнага года. Правядзенне кантрольных работ у панядзелак, пятніцу і на апошнім ўроку не дапускаецца. Мэтазгодна таксама, каб пісьмовыя працы былі раўнамерна прадстаўлены ў агульнай сістэме ўрокаў беларускай мовы.

Пры састаўленні каляндарна-тэматычнага плана трэба памятаць і пра тое, што ў ім могуць быць і ўрокі, не прадстаўленыя ў вучэбнай праграме, напрыклад урокі аналізу пісьмовых работ (уроки работы над памылкамі) і ўрокі паўтарэння і сістэматызацыі вывучанага па пэўным раздзеле. Работа над памылкамі, як вядома, абавязкова выконваецца вучнямі V–IX класаў пасля кожнай кантрольнай работы, а пры неабходнасці і пасля навучальных работ. На яе правядзенне пасля напісання кантрольных работ мэтазгодна было б запланаваць асобныя ўрокі. Але гэта, на жаль, не заўсёды атрымліваецца, таму настаўнік часта праводзіць аналіз пісьмовых прац на частцы ўрока, што і павінна быць адлюстравана ў каляндарна-тэматычным плане.

На працягу навучальнага года не заўсёды ўдаецца правесці тую колькасць гадзін, якая вызначана ў вучэбнай праграме, што абумоўлена рознымі прычынамі (напрыклад, каранцін у сувязі з эпідэміяй грыпу і інш.). Але ўсе тэмы, пазначаныя ў праграме павінны быць пройдзены і зафіксаваны ў класным журнале. Памятаючы пра гэта, настаўніку неабходна своєчасова карэкціраваць каляндарна-тэматычны план, уносіць у яго адпаведныя змены.